

JOAN F. MIRA

“Quant als esclaus negres, d’origen africà, hom no els coneixia com a pobles o societats, en el seu espai o territori originari: eren coneguts només quan entraven en la vida europea, com a individus aïllats, i generalment vestits amb la mateixa roba dels seus amos. Abans dels viatges dels portuguesos a l’Àfrica occidental, en ple segle XV, els europeus mai no havien vist els ‘negres’ al seu propi país”

La cara dels altres. 1

Els europeus patim sovint una síndrome de mala consciència pensant que som culpables d’haver escampat pel món una cultura, unes formes de viure, unes llengües, i una visió de la realitat que, en principi, només haurien de ser “nostres”: que no hauríem d’haver imposat als altres. L’expansió universal de la “manera europea” de fer i veure les coses és una realitat històrica, derivada d’una certa evolució tècnica i comercial: de la navegació, les armes de foc, les finances i la indústria, sobretot. Però que aquesta realitat siga motiu de sentiments de culpa és tota una altra qüestió: és un efecte del nostre cristianisme missioner, combinat amb la crueltat i l’espoliació del procés colonial. Les coses han anat com han anat, i en qualsevol cas ni l’expansionisme és cap exclusiva històrica occidental (sí que ho és el seu caràcter planetari), ni la divisió del món en “nosaltres” i “ells” tampoc no és pròpia de cap cultura, país o religió: és una condició universal. En el cas de la Xina, que podia haver estat (i serà, certament, en el futur immediat) la gran competidora d’Occident, una de les raons per les quals no va estendre un imperi colonial a l’estil europeu és que es considerava ella mateixa no com a centre del món, sinó com a tot el món: fora de l’Imperi del Cel, els pobles eren simplement bàrbars, i els “altres” –de pell massa clara o massa fosca, i de nas massa gran– eren gent inferior i escassament atractiva. Tothom, tots els pobles, tenen alguna manera de considerar-se el melic del món i, automàticament, els millors representants de la humanitat, o els únics autèntics.

Comprendre els altres, i acceptar-los com a gent plenament igual i humana en la seua diferència, és un avanç molt notable per als pobles: un fenomen bastant nou, en realitat, si el considerem amb perspectiva històrica. Els grecs sí que van tindre un interès positiu en l’observació dels “altres”, començant per Heròdot, pare de la història i de l’etnografia, que ens dóna les primeres descripcions de pobles i costums “exters” i estranys. Però els grecs, en açò com en tantes coses, van ser una excepció. I els romans, com els xinesos, també pensaven que el seu imperi era el món. Hagueren de passar molts segles, doncs, abans que les navegacions oceàniques i el descobriment de nous continents obligaren els europeus no solament a alterar la visió limitada de la terra, sinó a eixamplar la imatge de la diversitat humana.

Recordant tot això, no és difícil imaginar amb quina incredulitat i amb quina estranyesa s’escampaven a l’Europa dels segles XVI o XVII les notícies sobre els estranys països, costums i gents que els navegants anaven trobant en els seus viatges. Abans de la gran “època dels descobriments” l’alteritat i la diferència, vistes des de l’experiència europea occidental, es concentraven bàsicament en les terres islàmiques: en el nord d’Àfrica i en un Orient cada vegada més identificat amb els turcs. L’“altre” era fonamentalment el “moro”, l’infidel. Però era encara una diferència pròxima, una distància intel·ligible, i atribuïda sobretot a la religió, no a diferències ètniques incomprensibles. Una qüestió de ritus i de fe, d’indumentària i de costums: no una qüestió de “raça”. Quant als esclaus negres, d’origen africà, hom no els coneixia com a pobles o societats, en el seu espai o territori originari: eren coneguts només quan entraven en la vida europea, com a individus aïllats, i generalment vestits amb la mateixa roba dels seus amos. Abans dels viatges dels portuguesos a l’Àfrica occidental, en ple segle XV, els europeus mai no havien vist els “negres” al seu propi país o continent, vivint a la seua manera. I tot això, de sobte, canvia radicalment.

CONFUSIÓ: Una mala redacció en l’article “El llibre de Ben Sira”, podia fer confondre aquest llibre amb el *Qohèlet* o *Eclesiastès*. Ho lamente, i demane disculpes als lectors.